gildid ja kutsekorraldused, nii et siin on igal tingimusel huvitav pilku heita Tartu eesti elanikkonna ühiskondlikule jagunemisele.

Nagu sõsarlinnadeski, moodustasid ka Tartus tulunduslikult ja ühiskondlikult iseseisvusetu ning sõltuva olluse hoovipoisid, ümmardajad, majateenijad — üldse palgatöölised, kes majateenijaina lepingu põhjal muretsesid omale ülalpidamist; need olid vabad inimesed, kes aga küll vaevalt kujundasid mõne kutse- või kirikliku korralduse.

Ühiskondlikult sõltumatud olid kaubandustegevuse abialade töölised, kes kaubanduslikus tegevuses kaasa aitasid, — transpordiasjanduse esindajad. Need pole mingid juhuslikud töölised, vaid moodustavad vilunud ja hästi korraldatud tööjõudude kogu, loomulikult teatavate liigitusastmete ning kutseliste erinevustega: harilikkude päevapalgaliste kõrval leiame veovoorimehi, kes pidasid endi ettevõttes omi hobuseid ning vankreid ja palkasid omal kulul inimesi, — nii siis pidasid teatavas mõttes veo-ettevõtteid. Tulunduslikult moodustasid nad täiesti iseseisva olluse ja jõudsid osaliselt isegi silmapaistva jõukuseni, nagu näiteks Martin Kuivleha, kes on tuntud protsessi läbi hertsog Magnusele kingitud väärisehte tõttu. Transpordiasjanduse esindajad liitusid Tartus, nagu Riias ja Tallinnaski, n. n. „kanduritegildi", mille eelkäijaks pidi esialgu kindlasti olema kiriklikul alusel põhjenev korraldus. Tekkimise ja organisatsiooni üksikasjus pole enam võimalik jõuda selgusele. Mil määral korralduse sisemises elus maksvusele pääsid kutselised erinevused, kas liikmete arv oli normeeritud, ja paljugi muid küsimusi, peab jääma vastamata. Riias oli XV aastasajast peale kanduritegildile ülesandeks tehtud tarvilise abi andmine tulikahjude, veeuputuste jne. korril, kuna teisil mittesakslasil raad seda kindlal kujul ära keelas, — igatahes suure usalduse tunnus. Ent me ei eksi mitte oletades, et ka Tartu raad kaitsis kanduritegildi ja aitas selle arenemisele kaasa, juba lihtsalt sellepärastki, et ta vilunud tööjõudude organisatsioonina kaubandusele suurt kasu tõi. Et meil kanduritegildi kohta olemas nii puudulikud teated, on eriti kahetsemisväärt sel põhjusel, et ta moodustas enesest peaaegu puht-eesti kutsekorraldusena teatavas mõttes eesti eluavalduste tulipunkti. Võis olla loomulikult ka saksa pakikandjaid, kuid nende arv on olnud nähtavasti haruldaselt väike, sest võrdeliselt kasin juurdevool Saksamaalt tõi linlasile lisaks üksnes kaupmehi ja käsitöölisi, nii et sellest ei jätkunud kuidagiviisi teenijate ja tööliste nõudmise rahuldamiseks linna tööturul. Pealegi on iseloomustav Riia õiguse punkt, mis käsitleb linnade vastutulelikku ülespidamist talupoegade maalt põgenemise suhtes, — vastuvaidlematu tõendus selle kohta, kuivõrt hinnati sisemaalist tööjõudu.

Politiliselt aga oli kanduritegild tähtsusetu. Ta kuulus n. n. alamate gildide hulka ega omanud õigust kaasa rääkida linna valitsemises, milles arvesse tulid vaid Suur ja Väike Gild, nii et linna eestlased ei saanud, kui nad kuulusid kanduritegildi, osa võtta linna politilisest elust. See võis teostuda vaid sel määral, kuivõrt nad kuulusid käsitööliskonda ja nimelt nende käsitööliste hulka, kes kuulusid gildi.

Praegusel ajal on meil teadmised käsitööstuse arenemise üle Tartus üsna puudulikud; eriti eesti käsitööliskonna kohta on meil õige vähe kindlaid teateid. Näib enesestmõistetavana, et mitte-tsunftipäraselt korraldunud väikekäsitööliste liik (sellide ja õpilasita) oli eestlasile avatud. Mitte nii polnud lugu tsunftikorralduslikus käsitööstuses. Tartu tugines põhiseaduslikes ja ühiskondliku korra küsimusis juba ammust ajast Riia autoriteedile; säärane seisukorra areng sai alguse